

אמת מארץ תצמח
הרב מואיז נבון

בראשית פרק מ, א-כג

(א) ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים: (ב) ויקצף פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ועל שר האופים: (ג) ויתן אתם במשמר בית שר הטבחים וישרת אתם ויהיו ימים במשמר: (ה) ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר: (ו) ויבא אליהם יוסף בבקר וירא אתם והנם זעפים: (ז) וישאל את סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום: (ח) ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אלהים יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרתה לי: (ט) ויספר שרהמשקים את חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה גפן לפני: (י) ובגפן שלשה שריגים והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו אשכלתיה ענבים: (יא) וכוס פרעה בדי ואקח את הענבים ואשחט אתם אלכוס פרעה ואתן את הכוס עלכף פרעה: (יב) ויאמר לו יוסף זה פתרנו שלשת השרגים שלשת ימים הם: (יג) בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשו והשיבך עלכף ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו: (יד) כי אם זכרתני איתך פאשר ייטב לך ועשיתני עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מרהבית הזה: (טו) פירגנב גנבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה כישמו אתי בבור: (טז) **וירא שרהאפים כי טוב פתו** ויאמר אליוסוף אף אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי עלראשי: (יז) ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל אתם מרהסל מעל ראשי: (יח) ויען יוסף ויאמר זה פתרנו שלשת הסלים שלשת ימים הם: (יט) בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשו מעליך ותלה אותך עלעץ ואכל העוף את בשרך מעליך: (כ) ויהי ביום השלישי יום הגדת את פרעה ויעש משתה לכל עבדיו וישא את ראש שר המשקים ואת ראש שר האפים בתוך עבדיו: (כא) וישב את שר המשקים עלמשקהו ויתן הכוס עלכף פרעה: (כב) ואת שר האפים תלה פאשר פתו להם יוסף: ...

רד"ק בראשית פרק מ

(טז) וירא - ראה בלבו להשמעות אזניו כי הפתרון טוב הוא [ז"א לטובה], וחשב כי כן יאמר פתרון חלומי הטוב כי דעת בני אדם כי החלומות הולכים אחר הפתרון. וכן בדברי חז"ל (ברכות נ"ה) כל החלומות הולכים אחר הפה. ויוסף, מה שהבין בחלום כל אחד, פתר לפי שכלו אם טוב אם רע:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נה עמוד ב [עם תרגום קל]

אמר (1) רבי ביזנא בר זבדא אמר (2) רבי עקיבא אמר (3) רבי פנדא אמר (4) רב נחום אמר (5) רבי בירים משום זקן אחד, ומנו - (6) **רבי בנאה**: עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים, ופעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם, ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה - וכולם נתקיימו בי, לקיים מה שנאמר: כל החלומות הולכים אחר הפה. האם "כל החלומות הולכים אחר הפה" מן התורה? - כן, ... דאמר רבי אלעזר: מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה - שנאמר "ויהי כאשר פתר לנו כן היה". אמר רבא: והוא [רק כאשר הפותר] פותר לו מעין חלמיה, שנאמר "איש חלמו פתו". **וירא שר האפים [כי טוב פתו]** - מנא ידע? אמר רבי אלעזר: מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלמו ופתרון חלמו של חברו.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף נה עמוד ב

הראוהו חלמו ופתרון כו'. דלפי פשוטו "שראה כי לטוב פתו לו להושיבו על כנו" הוא דחוק. וכי פתרון כל החלומות שוות?! דאפשר דזה יהיה לטוב וזה לרע, וע"כ פירשו [חז"ל] "כי טוב" לשון "טוב" אמתי הוא, שהוא ראה פתרון של זה בחלמו. ...

תורת ההתאמה של האמת - Correspondence Theory of Truth

• האמת תואמת למציאות האובייקטיבית. לפיכך, טענה היא אמיתית רק במידה והיא מביעה את מצב העניינים בעולם. שלום רוזנברג המחיש תורה זו באמצעות משל התצורף (הפזל): אני יודע שהצלחתי להרכיב את הפזל כראוי, אם התמונה שעל האריזה זהה לתמונה שהתקבלה על ידי הרכבת הפזל.

רש"י הירש בראשית פרשת וישב פרק מ פסוק טז

כי טוב פתו. אין לפרש: "פתו לטובה". אם יש ערך כל שהוא לחלום ולפתרונו, הרי לא הרע והטוב שבתוכו, אלא האמת והמסתבר שבתוכו, הם הקובעים את ערכו. ... אם נכון הפתרון, הרי השומע יאמר לעצמו: גם אני הייתי מגיע לידי כך ...

רשב"ם בראשית פרשת וישב פרק מ פסוק טז - כי טוב פתו - נכרין דברי אמת:

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף ט עמוד ב

ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו - מנא ידעה? א"ר חנין א"ר: **ניכרין דברי אמת**. אביי אמר: ידעה בו באותו צדיק דלא מפיק שם שמים לבטלה, כיון דאמר: נזיר אלהים אני, אמרה: השתא ודאי קושטא קאמר.

רש"י מסכת סוטה דף ט עמוד ב

נכרין דברי אמת - מתקבלין ומיושבין ודבורים על אופניהם ראתה שערך גדול ולא היה שותה יין והבינה שהדברים האחרונים שאמר לה שבדבר הזה היה כחו גדול **אמת** הן.

מצודת דוד שופטים פרק טז

(יח) ותרא וכו' - כי **נכרין דברי אמת** על כי ראתה אותו נוהג נזירות :

• תורת העקביות (קוהרנטיות) של האמת - Coherence Theory of Truth

רואה באמת כל דבר התואם לקבוצת טענות כלשהי (כלומר, נובע מהן). בדרך-כלל קבוצת הטענות היא כזו שתתאר את העולם האמיתי באופן הטוב והשלם ביותר, לדעת בוחריה. שלום רוזנברג המחיש תורה זו באמצעות משל התִּפְרָף (הפזל): אני יודע שהצלחתי להרכיב את הפזל כראוי, אם הרכבתי את כל החלקים בלי שחלק כלשהו נשאר מחוץ לתמונה.

רמב"ן בראשית פרק מ פסוק טז

(טז) כי טוב פתר - אמר אונקלוס כי יפה פתר, וכן "טוב טעם וְדַעַת לְמִדְנִי" (תהלים קיט סו), וכן כי טובות הנה (לעיל ו ב), יפות. והטעם לאמר כן, כי האיש הזה מבזה על יוסף, חושב בו שלא ידע לפתור אותו לעולם, ולא יגיד לו החלום אם לא בראותו כי פתר לחברו **יפה וכהוגן** ...

פרופ' לפיל' באון' בר אילן אברהם אליקיים

לדעת הרמב"ן, בהתחלה זלזל שר האופים ביוסף, ורק כתוצאה שפתר את החלום של שר המשקה, הביע הסכמה ושבח. פירושו של הרמב"ן מתייחד בכך שהוא מתמקד בפעולת הדיבור של שר האופים ולא בסיבתה... הנקודה העיקרית בדברי הרמב"ן היא משמעות ההכרזה "טוב פתר" שמביע הערכה והסכמה.

• תורת הביצועית (פרפורמטיבית) של האמת - Performative Theory Of Truth

Until relatively recently, it was taken for granted by all philosophers who wrote on the subject of truth, regardless of their differences on other matters, that words such as *true* and *false* were descriptive expressions. This presupposition has been challenged by P. F. Strawson, who developed the theory that "true" is primarily used as a performative expression. A performative utterance may be understood by considering a paradigm case: "I promise." To say "I promise" is not to make a statement about my promising but simply to promise. To use a performative expression is not to make a statement but to perform an action. Strawson, in his essay "Truth," holds that to say that a statement is true is not to make a statement about a statement but to perform the act of agreeing with, accepting, or endorsing a statement. When one says "It's true that it's raining," one asserts no more than "It's raining." The function of "It's true that" is to agree with, accept, or endorse the statement that it's raining.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין סד א: [מתורגם]

אוי-אוי, זהו [יצר של עבודה-זרה] שהחריב את המקדש ושרף את ההיכל והרג את כל הצדיקים והגלה את ישראל מארצם, ועדין מרקד בינינו! האם לא נתת אותו לנו אלא לקבל עליו שכר?! אנו לא רוצים לא הוא ולא שכרו! ... נפל להם פתק מן השמיים שהיה כתוב בו "**אמת**". אמר רב חנינא, שמע מינה: **חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת.**

רש"י מסכת סנהדרין דף סד עמוד א

אמת - משמע **מסכים** אני עמהם בתקנה זו שטוב הדבר לסלקו. חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת - שהמלך נאות **ומסכים** עם עבדיו, חותם **עמהם** בתקנתם את חותמו.

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה ח:ה

א"ר סימון בשעה שבא הקדוש ברוך הוא לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא, הה"ד (תהלים פה) **חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו, חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקדוש ברוך הוא נטל אמת והשליכו לארץ הה"ד (דניאל ח) ותשלך אמת ארצה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבו העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה [החותם] שלך?! תעלה אמת מן הארץ, הה"ד (תהלים פה) **אמת מארץ תצמח**, רבנן אמרי לה בשם ר' חנינא בר אידן ורבי פנחס ורבי חלקיה בשם רבי סימון אמר, "מאד", הוא "אדם", הה"ד "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד", [ז"א] "והנה טוב אדם", ר' הונא רבה של צפורין אמר עד שמלאכי השרת מדיינין אלו עם אלו ומתעסקין אלו עם אלו בראו הקדוש ברוך הוא, אמר להן מה אתם מדיינין כבר נעשה אדם.**